

УДК 141.7:[316.754:172:355.13]

ШЕВЧЕНКО МИКОЛА,

кандидат філософських наук, доцент, докторант

Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

ФЕНОМЕН ІДЕОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено соціально-філософський аналіз феномену ідеологічної роботи та проведено загальну концептуалізацію процесу ідеологічної роботи в Збройних силах України.

Виявлено інтегральну сутність і цілісний зміст поняття "ідеологічна робота" та запропоновано авторський варіант визначення предмету, функцій, основних завдань ідеологічної роботи в українському війську. Проведено декомпозицію цільової функції ідеологічної роботи в Збройних силах України, яка полягає в ідеологічній мотивації військовослужбовців до сумлінного виконання військового обов'язку та захисту Вітчизни, на основі цього виокремлено ряд робочих функцій - генетичну, гносеологічну, логічну, методологічну, методичну, інформаційну, пропагандистську, агітаційну, світоглядну, нормативну, мобілізаційну, виховну, контрпропагандистську, захисну, культурно-просвітницьку, духовно-просвітницьку, оціночну.

Ключові слова: мета; предмет; функції; завдання ідеологічної роботи; воєнно-політична свідомість; мотиваційна готовність військовослужбовців до збройного захисту Вітчизни; Збройні сили України.

Постановка проблеми. Складність і суперечливість розвитку сучасного українського суспільства в умовах докорінних змін у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України, а також кардинальні зміни в природі функціонування силових органів держави за таких умов, що склалися, обумовлюють необхідність посилення впливу державно-патріотичної ідеології на вирішення практичних проблем державотворення та забезпечення національної безпеки.

Ця обставина й визначає зв'язок загальної проблеми ідеологічного забезпечення національної безпеки з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження проблем теорії та практики ідеологічної роботи в Збройних силах України в контексті завдань створення ефективного сектора безпеки й оборони, визначених у Стратегії національної безпеки України [1].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблемам ідеологічної діяльності та ідеологічного забезпечення національної безпеки України присвячено чимало наукових праць вітчизняних дослідників - В. Абрамова [2], В. Андрущенко [3; 4], В. Воловика [5], Л. Губерського та М. Михальченка [6], В. Кротикова, В. Топальського, В. Малюги [7], В. Чорного [8], О. Краснокутського [9], В. Ларцева [10], В. Лоли [11], В. Смолянюка [12], З. Самчука [13; 14], М. Требіна [15], В. Баранівського [16]. У цих працях розглядаються завдання ідеологічної роботи щодо формування світогляду громадянина та воїна, механізм державно-патріотичного забезпечення військової потуги України, в якому окремо розглядаються питання ідеологічної діяльності в силових органах держави на засадах державницької ідеології, військових традицій суспільства, його культурної спадщини.

Варто зазначити, що в "Концепції ідеологічної роботи в Збройних силах України" (далі - Концепція) під ідеологічною роботою в Збройних силах (далі - ідеологічна робота) розуміється цілеспрямована діяльність

органів військового управління, командирів, штабів, органів по роботі з особовим складом усіх рівнів щодо формування у військовому середовищі системи світоглядних ідеалів, цінностей та орієнтирів в інтересах ефективного вирішення завдань оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності кордонів [17]. Також у Концепції зазначено, що основною метою ідеологічної роботи є досягнення й підтримання високого морального духу особового складу Збройних сил, виховання у військовослужбовців почуття особистої відповідальності за захист Вітчизни, розуміння засад державної політики та заходів, що здійснюються в інтересах забезпечення національної та міжнародної безпеки.

Незважаючи на значну кількість робіт, у яких розглядаються актуальні питання ідеологічної діяльності в цілому й у Збройних силах України зокрема, маємо констатувати відсутність наукових праць, у яких би розглядалися питання концептуалізації процесу ідеологічної діяльності в українському війську. Є сенс зауважити, що функції ідеологічної роботи в самій Концепції також не визначено.

Саме тому **метою статті** є аналіз феномену ідеологічної роботи та проведення загальної концептуалізації процесу ідеологічної роботи в Збройних силах України.¹

Виклад основного матеріалу. Вітчизняний дослідник В. Воловик під ідеологічною діяльністю пропонує розуміти виробництво та пропаганду ідей, їх засвоєння або, навпаки, заперечення. Тобто одним із проявів та результатом ідеологічної діяльності виступає сукупність форм суспільної свідомості, що позначається терміном

¹ Тема статті пов'язана із соціально-філософськими дослідженнями в межах цільових програм науково-дослідних робіт, які здійснюються Науково-дослідним центром гуманітарних проблем Збройних сил України.

"ідеологія" [5, с. 11]. Водночас, О. Краснокутський визначає ідеологічну діяльність як соціально-філософську категорію для позначення духовної форми активного ставлення до об'єктивного світу з метою його перетворення, формування сукупності теоретично обґрунтованих ідей і поглядів на оточуючу дійсність, які сприймаються як правильні й потрібні у вирішенні певних практичних завдань [9, с. 137]. І далі зазначає, що більшість авторів традиційно розглядають поняття ідеологічної діяльності як тотожне поняттю "ідеологічна робота" [Там само]. На думку дослідника, ідеологічна діяльність як різновид діяльнісного явища має свої визначальні риси.

По-перше, ідеологічна діяльність постає як духовний спосіб активного ставлення до оточуючого об'єктивного світу, що полягає у створенні, поширенні, засвоєнні ідеальних форм, передусім у вигляді ідей та поглядів.

По-друге, ідеологічна діяльність має практичне духовне спрямування, тобто постає як формування сукупності теоретично обґрунтованих ідей і поглядів на оточуючу дійсність, які сприймаються як правильні й потрібні у вирішенні певних практичних завдань.

По-третє, метою ідеологічної діяльності є створення ідеології, тобто сукупності теоретично обґрунтованих ідей, поглядів на оточуючу дійсність, які сприймаються суб'єктом як правильні й потрібні у вирішенні певних завдань практики.

По-четверте, ідеологічна діяльність розгортається в історичному просторі-часі як серія послідовних етапів-діянь: перший етап - створення відповідних ідей та поглядів, другий етап - поширення цих ідей, третій - засвоєння цих ідеальних форм. Саме на цьому етапі в процесі критичного засвоєння цих духовних форм-конструкцій може з'явитися самотутня повноцінна ідеологія.

По-п'яте, в ідеологічній діяльності із необхідністю виокремлюється її первинний суб'єкт - ідеолог, який і вирішує завдання усвідомлення спільності потреб для певного колективу, соціальної групи, визначення цілей, шляхів та засобів їх реалізації, досягнення необхідного рівня духовної та ідейної єдності [Там само, с. 138-139].

Відповідно до цілісного розуміння ідеологічної діяльності як складної системи, що має внутрішню організацію, необхідна чіткість теоретичної конструкції, бачення суб'єкта, об'єкта та предмету такої діяльності. О. Краснокутський визначає два основних компоненти суб'єкта ідеології:

ідейно-генеруючий компонент, під яким розуміється основна частина конкретно-історичної соціальної групи - саме та, що виступає найбільш стійким носієм певної системи духовних цінностей та групових інтересів;

ідеолого-формуючий - інтелектуальна частина соціальної групи, що являє собою особливу підгрупу або ж специфічну групу людей, які здійснюють систематизацію, обґрунтування ідей, поглядів, теорій, що відображають суспільне буття, місце й роль певного суспільного класу чи конкретно-історичної соціальної групи в існуючій системі суспільних відносин та обґрунтовують необхідність її збереження або зміни [Там само]. За своїм внутрішнім змістом ідеолого-формуючий компонент носія ідеології наближається до поняття ідеолога, суб'єкта ідеологічної діяльності.

Об'єктом ідеологічної діяльності виступає все суспільство в цілому, суспільна свідомість, суспільні класи, інші соціальні групи й люди, які включені до них, на свідомість яких впливає суб'єкт - ідеолог. Як слушно зазначає О. Краснокутський, "відмінною рисою об'єкта

ідеологічної діяльності є те, що він одночасно виступає у ролі суб'єкта такої діяльності. І сам результат ідеологічної діяльності, форми його прояву часто постають як результативна сума, своєрідний резюмуючий підсумок взаємодії у системі "суб'єкт - об'єкт - суб'єкт" [Там само, с. 141].

У Концепції зазначено, що результатом ідеологічної роботи є високий моральний дух особового складу Збройних сил, почуття особистої відповідальності військовослужбовців за захист Вітчизни, розуміння ними засад державної політики та заходів, що здійснюються в інтересах забезпечення національної та міжнародної безпеки [17]. На нашу думку, тут варто ставити питання про формування воєнно-політичної свідомості, яка є духовним компонентом воєнної політики держави. Сутність воєнно-політичної свідомості полягає у взаємозв'язку та взаємодії воєнної політики та збройного насильства як інструменту політики. Кожна з цих сторін воєнно-політичної свідомості генетично схильна до відносно самостійного розвитку на противагу іншій. А це, у свою чергу, може за певних умов призвести до абсолютизації однієї зі сторін.

Є сенс зауважити, що "образ ворога" поряд з "образом війни", "образом Батьківщини", "образом захисника Вітчизни", "образом перемоги" є змістом воєнно-політичної свідомості, яка є складовою суспільної свідомості і яка несе в собі всі характерні особливості останньої. Одночасно воєнно-політична свідомість має й свої власні особливості. Предметом, на якому виникає воєнно-політична свідомість, є воєнно-політична реальність, воєнно-політичний процес, події, явища, традиції. Воєнно-політична свідомість є освоєнням цієї реальності, її усвідомленням [18-20]. Відповідно, першою складовою воєнно-політичної свідомості є знання. У процесі осмислення воєнно-політичної реальності формується ставлення людини до неї й до воєнно-історичного минулого, до воєнної теорії та практики, воєнно-політичної діяльності. Ставлення включає в себе й оцінку "образу ворога". Воно розглядається як елемент воєнно-політичної свідомості та як підґрунтя до вироблення практичної мотивації службової діяльності військовослужбовців і збройного захисту Вітчизни [21].

Таким чином, знання - ставлення - мотивація є тією формулою, яка в загальних рисах відображає структуру воєнно-політичної свідомості.

Ураховуючи викладене, предметом ідеологічної діяльності в Збройних силах пропонуємо визначити соціальні відносини між особою та державою щодо ідеологічної мотивації особи до виконання громадянських обов'язків із захисту Вітчизни. Це, у свою чергу, передбачає формування культури громадянськості, свідомого й позитивного сприйняття конституційно-державних, військово-професійних, культурно-духовних цінностей, високої мотиваційної готовності військовослужбовців до збройного захисту Вітчизни.

Під функціями ідеологічної роботи в Збройних силах пропонуємо розуміти сталу сукупність заходів ідеологічного впливу, спрямованих на формування загальнокультурних компетентностей громадянської поведінки, військово-політичної діяльності, професійної етики військовослужбовців, а саме: а) компетентності правової поведінки та патріотизму: бути здатним до збройного захисту Вітчизни відповідно до Конституції України, керуватися принципами законності й патріотизму; б) компетентності суспільного служіння: розуміти соціальну значимість військової професії, мету та

смісл військової служби, сумлінно виконувати свій громадянський та службовий обов'язок; в) компетентності військово-політичної діяльності: знання про зміст та спрямованість основних тенденцій розвитку воєнно-політичних процесів, які мають місце в сучасному світі та суспільстві, що й дозволяє визначати основні виклики та загрози державному суверенітету та територіальній цілісності держави; знання про сутність, цілі, інструменти та специфіку застосування методів державного реагування на небезпеки та загрози державному суверенітету та територіальній цілісності; знання про організаційно-правові засади державної політики України з питань реагування на загрози державному суверенітету та територіальній цілісності; г) компетентності етичної поведінки військовослужбовця: знання вимог професійної етики й готовність діяти відповідно до цих вимог; нетерпимість до порушення правил етичної поведінки, у тому числі по відношенню до інших осіб; громадянська відповідальність і вимогливість до дотримання правил етичної поведінки.

Відповідно, функціями ідеологічної роботи в Збройних силах пропонуємо визначити:

1) цільову функцію, яка полягає в ідеологічній мотивації військовослужбовців до сумлінного виконання військового обов'язку та захисту Вітчизни, що реалізується згідно з формулою "знання - ставлення - мотивація";

2) генетичну функцію, яка полягає в: а) створенні світоглядних ідеалів, а саме: "образу Батьківщини", "образу захисника Вітчизни", "образу перемоги", "образу війни", "образу ворога"; б) визначенні базових цінностей військової служби, таких як: вірність нації, військовій частині; персональна відповідальність; безкорислива служба; обов'язковість; компетентність; неупередженість; хоробрість; в) формування героїчної символіки; г) створенні відповідних ідей та поглядів щодо збройного захисту державного суверенітету та територіальної цілісності країни; д) визначенні цілей, завдань, напрямків, способів практичної реалізації заходів ідеологічного впливу на військовослужбовців. Найбільш відчутно генетична функція ідеологічної роботи проявляється в ситуаціях: а) формування якісно нових засад державного будівництва в контексті соціальних трансформацій; б) формування якісно нових засад військового будівництва та воєнно-політичного курсу держави в контексті воєнно-політичних змін на міжнародній арені, а також у середині воєнно-політичних союзів; в) у період підготовки до війни, у період безпосередніх бойових дій, у післявоєнний період з метою утвердження в ЗМІ і свідомості суспільства "образу перемоги" й "образу війни" заради неї;

3) гносеологічну функцію, яка передбачає реалізацію завдань щодо формування в особового складу системних знань воєнно-політичного характеру, про організаційно-правові засади державної політики України з питань забезпечення воєнної та національної безпеки, а також організаційно-правові засади забезпечення міжнародної безпеки;

4) логічну функцію, яка передбачає реалізацію завдань щодо формування в особового складу розуміння сутності, причинно-наслідкових та функціональних зв'язків між воєнно-політичними явищами й процесами, урахування цих зв'язків при розробленні й реалізації заходів забезпечення воєнної безпеки;

5) методологічну функцію, яка передбачає відбір та композиційну побудову ідеологічного впливу на особо-

вий склад Збройних сил та суспільство на кожному етапі досягнення цілей воєнної політики;

6) методичну функцію, яка передбачає визначення послідовності здійснення ідеологічного впливу на особовий склад Збройних сил та суспільство на кожному етапі досягнення цілей воєнної політики;

7) інформаційну функцію, яка передбачає створення єдиного інформаційного простору в Збройних силах з метою поширення у воєнно-політичній свідомості цінностей військової служби, ідей патріотизму та збройного захисту Вітчизни, воєнно-історичних та воєнно-політичних знань, національних військових традицій; сприяння формуванню позитивного іміджу Збройних сил у суспільстві та посилення їх авторитету; формування сприятливої суспільно-політичної обстановки в місцях дислокації військових частин; соціалізацію громадян країни з метою їх активної участі в забезпеченні воєнної безпеки;

8) пропагандистську функцію, яка передбачає інтенсивне поширення у воєнно-політичній свідомості цінностей військової служби, ідей патріотизму та збройного захисту Вітчизни, воєнно-історичних та воєнно-політичних знань, національних військових традицій; формування в особового складу Збройних сил свідомого розуміння воєнної політики, виховання патріотизму, особистої відповідальності за захист Вітчизни, вірності Конституції, Військовій присязі, Бойовому Прапору, бойовим традиціям, сміливості та мужності, готовності до самопожертви в ім'я Батьківщини; інтенсивне поширення героїчної символіки;

9) агітаційну функцію, яка передбачає формування у військовослужбовців морально-психологічної стійкості; згуртування військових колективів; формування у військовослужбовців і цивільного персоналу особистих якостей, які забезпечують бездоганне виконання ними службових обов'язків, дотримання військової та трудової дисципліни;

10) світоглядну функцію, яка передбачає формування в особового складу цілісного світогляду та активної життєвої позиції; формування військової культури; формування самоідентифікації військовослужбовців;

11) нормативну функцію, яка передбачає створення належних соціальних і правових умов життєдіяльності військовослужбовців і цивільного персоналу, забезпечення їх соціально-психологічної адаптації до специфічних умов і характеру виконання службових обов'язків;

12) мобілізаційну функцію, яка передбачає: консолідацію духовних сил суспільства та Збройних сил; інтеграцію військової сфери з іншими сферами суспільства; мобілізацію суспільства та Збройних сил на виконання завдань зі збройного захисту Вітчизни;

13) виховну функцію, яка передбачає: підтримку морально-психологічного стану військовослужбовців і цивільного персоналу на рівні, що забезпечує виконання завдань, покладених на Збройні сили; правове виховання військовослужбовців; патріотичне виховання, складовими якого є державно-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-патріотичне виховання; моральне виховання військовослужбовців;

14) контрпропагандистську функцію, яка передбачає критику "ворожих" ідей з метою легітимації влади та її права на збройне насильство в контексті визначених завдань зі збройного захисту Вітчизни; поширення в суспільній свідомості правдивої інформації про явища дійсності;

15) захисну функцію, яка передбачає реалізацію заходів щодо зриву, послаблення, ліквідації наслідків деструктивного інформаційно-психологічного впливу на військовослужбовців, цивільний персонал, членів їх сімей та населення країни та запобігання їм;

16) культурно-просвітницьку функцію, яка передбачає реалізацію заходів щодо підвищення рівня загальної, професійної та особистої культури військовослужбовців і цивільного персоналу, їх долучення до культурних цінностей українського народу, здорового способу життя, формування військових традицій та ритуалів;

17) духовно-просвітницьку функцію, яка передбачає реалізацію заходів душпастирської опіки щодо підвищення рівня духовності військовослужбовців, запобігання поширенню серед них аморальності, розпусти, жорстокості, егоїзму та інших негативних явищ;

18) оціночну функцію, яка передбачає формування оціночних суджень щодо воєнно-політичних подій у світі та довкола України, а також оцінку "образу ворога".

Ураховуючи вищенаведені викладки **підсумуємо**.

Головною метою ідеологічної роботи в Збройних силах України є досягнення й підтримання високого морального духу особового складу Збройних сил, виховання у військовослужбовців почуття особистої відповідальності за захист Вітчизни, розуміння засад державної політики та заходів, що здійснюються в інтересах забезпечення національної та міжнародної безпеки. Зазначена мета досягається реалізацією цільової функції - яка полягає в ідеологічній мотивації військовослужбовців до сумлінного виконання військового обов'язку та захисту Вітчизни, що реалізовується згідно з формулою "знання - ставлення - мотивація". Провівши декомпозицію цільової функції ідеологічної роботи в Збройних силах України, ми виокремили ряд робочих функцій - генетичну, гносеологічну, логічну, методологічну, методичну, інформаційну, пропагандистську, агітаційну, світоглядну, нормативну, мобілізаційну, виховну, контрпропагандистську, захисну, культурно-просвітницьку, духовно-просвітницьку, оціночну.

Перспективним напрямом подальших досліджень убагацьється концептуальне обґрунтування якісної переорієнтації світоглядно-методологічної та аксіолого-мотиваційної структури воєнно-політичної свідомості в контексті трансформації практик насильства як модусу війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України № 287/2015 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" [Електронний ресурс] // Офіційне інтернет-представництво Президента України. - Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.
2. Абрамов В. І. Духовний потенціал Збройних сил України: методологія системного вивчення і регулювання : дис. ... доктора філос. наук : 09.00.03 / В. І. Абрамов. - К., 2005. - 390 с.
3. Андрущенко В. П. Идеологическая эффективность культуры / В. П. Андрущенко. - К. : Вища шк., Изд-во при Киев. ун-в., 1988. - 190 с.
4. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу / В. П. Андрущенко ; [наук. ред. М. І. Михальченко]. - К. : Атлант ЮЕмС, 2006. - 502 с.
5. Воловик В. І. Идеологическая деятельность: диалектика традиций и новаторства : [монографія] / В. І. Воловик. - М. : Академия общественных наук при ЦК КПСС, 1990. - 211 с.

6. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. - К. : Знання України, 2002. - 580 с.

7. Душпастирська опіка у Збройних силах України: досвід, проблеми, перспективи : [монографія] / [В. П. Кротиков, В. Л. Топальський, В. М. Малюга та ін.]. - К. : НДЦГПЗСУ, 2010. - 257 с.

8. Чорний В. С. Сутність та основні завдання ідеологічної роботи у Збройних силах України на сучасному етапі [Електронний ресурс] / В. С. Чорний. - Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P2.

9. Краснокутський О. В. Взаємозв'язок політичної та правової свідомості: проблема формування ідеології державотворення : дис. ... доктора філос. наук : 09.00.03 / О. В. Краснокутський. - Запоріжжя, 2015. - 499 с.

10. Ларцев В. С. Социальные и культурные детерминанты формирования личности : [монографія] / В. С. Ларцев. - К. : "Принт-Експрес", 2002. - 430 с.

11. Лола В. В. Ідеологічна робота держави та механізми її реалізації / В. В. Лола // Держава та регіони. Серія: Державне управління. - 2006. - № 3. - С. 97-102.

12. Смоляннюк В. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років) : [монографія] / В. Ф. Смоляннюк. - К. ; Ірпінь : ВТОР "Перун", 2000. - 448 с.

13. Самчук З. Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору : [монографія] : у 2 т. / З. Ф. Самчук. - Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. - Т. 1. - 920 с.

14. Самчук З. Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору : [монографія] : у 2 т. / З. Ф. Самчук. - Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2009. - Т. 2. - 904 с.

15. Требін М. П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації : [монографія] / М. П. Требін. - Харків : Видавничий дім "ІНЖЕК", 2004. - 404 с.

16. Баранівський В. Ф. Ідеології та війни в сучасному світі: огляд актуальних проблем / В. Ф. Баранівський // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2014. - Вип. 8. - С. 7-11.

17. Концепція ідеологічної роботи в Збройних силах України. Затверджена Наказом Міністра оборони України від 5 лютого 2013 року № 28 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://refs.in.ua/pro-zatverdjenya-polojennya-pro-narodoznavchu-svitlicyu-u-zbr.html?page=44>.

18. Шевченко М. М. Військова культура українського суспільства: проблеми та шляхи формування / М. М. Шевченко, В. В. Єфімова // Вісник Національного університету оборони України. - 2012. - № 6. - С. 323-328.

19. Шевченко М. М. Імагологія та проблеми формування воєнно-політичної свідомості українського суспільства в умовах маніпуляції історичною інформацією / М. М. Шевченко // Воєнна історія. - 2007. - № 1-3. - С. 99-106.

20. Шевченко М. М. Філософсько-соціологічні аспекти формування воєнно-політичної свідомості військовослужбовців Збройних сил України / М. М. Шевченко // Філософсько-соціологічні та психолого-педагогічні проблеми формування особистості офіцера ЗС України : матеріали наук. семінару (Київ, 19 жовтня 2007 р.). - К. : НАОУ, 2007. - С. 27-33.

21. Шевченко Н. Н. Мотиваційна готовність воєнослужачих к вооруженной защите Отчизны / Н. Н. Шевченко // Государственное управление в сфере национальной безопасности : словарь-справочник / [состав.: Г. П. Сытник, В. И. Абрамов, В. Ф. Смоляннюк и др. ; под общ. ред. Г. П. Сытника]. - К. : НАДУ, 2012. - С. 219-220.

Шевченко Николай,

кандидат философских наук, доцент, докторант

Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова

ФЕНОМЕН ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В ВООРУЖЕННЫХ СИЛАХ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

В статье осуществлен социально-философский анализ феномена идеологической работы и проведена общая концептуализация процесса идеологической работы в Вооруженных силах Украины.

Выявив интегральную сущность и целостное содержание понятия "идеологическая работа", автор предлагает свой вариант определения предмета, функций, основных заданий идеологической работы в украинской армии. Проведена декомпозиция целевой функции идеологической работы в Вооруженных Силах Украины, которая заключается в идеологической мотивации военнослужащих к добросовестному выполнению воинского долга по защите Отчизны, и на основе этого выделен ряд рабочих функций - генетическая, гносеологическая, логическая, методологическая, методическая, информационная, пропагандистская, агитационная, мировоззренческая, нормативная, мобилизационная, воспитательная, контрпропагандистская, защитная, культурно-просветительская, духовно-просветительская, оценочная.

Ключевые слова: цель; предмет; функции; задачи идеологической работы; военно-политическое сознание; мотивационная готовность военнослужащих к вооруженной защите Отчизны; Вооруженные Силы Украины.

Shevchenko Mykola,

Candidate of Philosophical Sciences (Ph. D.), Docent, Doctoral Candidate,

National Pedagogical Dragomanov University

THE PHENOMENON OF IDEOLOGICAL WORK IN THE ARMED FORCES: SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS

In the article the author analyzes the phenomenon of ideological work from the socio-philosophical point of view and conducts general conceptualization of ideological work process in the Armed Forces of Ukraine. The author proposes his own variant of definition of object, functions, the main tasks of ideological work in the Ukrainian army. The main goal of ideological work in the Armed Forces of Ukraine is to achieve and maintain high morale of the Armed Forces personnel, to train in military servicemen the sense of personal responsibility for protection of Motherland, to understand the principles of state policy and measures taken in the interest of ensuring national and international security. The above goal is achieved through realization of the objective function, which lies in the ideological motivation of military servicemen towards conscientious performance of military duty and defense of the homeland, implemented under the formula "knowledge - attitude - motivation." After decomposition of the objective function of ideological work in the Armed Forces of Ukraine, the author has singled out a number of working functions - genetic, epistemological, logical, methodological, methodical, informational, propagandistic, agitational, worldview, regulatory, mobilizational, educational, counter propagandistic, protective, cultural educational, spiritually educational, evaluative ones. The author has defined situations in which genetic function of ideological work in the Armed Forces can be noticeably manifested: the formation of a qualitatively new principles of state construction in the context of social transformation; formation of a qualitatively new principles of military construction and military-political course of the state in the context of military and political changes in the international arena, as well as in the middle of military-political alliances; in the period of preparation for the war, during the direct military operations, in the postwar period with the aim of establishing of "victory image" and "victorious war image" in the media and in the public consciousness.

Key words: subject; functions; task of ideological work; military-political consciousness; motivational readiness of servicemen to the armed defense of Fatherland; Armed Forces of Ukraine.

REFERENCES

1. The President of Ukraine (2015), Decree of the President of Ukraine "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine on May 6, 2015 "On National Security Strategy of Ukraine", available at: <http://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.
2. Abramov V.I. (2005), *The spiritual potential of the Ukrainian Armed Forces: the methodology of the system learning and regulation*, Thesis for the degree of doctor of philosophical sciences after specialty 09.00.03 "Social philosophy and philosophy of history", Kyiv, 390 p. (ukr).
3. Andrushchenko V.P. (1998), Ideological efficiency of culture, *Higher school*, Kyiv, 190 p. (ukr).
4. Andrushchenko V.P. (2006), Organized society. Problem of organization and public self-organization in the period of radical transformations in Ukraine on the border of centuries: experience of social-philosophical analysis, *Atlant YuEmS*, Kyiv, 502 p. (ukr).
5. Volovik V.I. (1990), Ideological activity: dialectics of traditions and innovation, *Academy of social sciences at CK KPSS*, Moscow, 211 p. (rus).
6. Huberskyi L., Andrushchenko V., Mykhalchenko M. (2002), Culture. Ideology. Personality: the methodological and ideological analysis, *Knowledge of Ukraine*, Kyiv, 580 p. (ukr).
7. Krotykov V.P., Topalskyi V.L., Maliuha V.M. (2010), Pastoral care in the Armed Forces of Ukraine: experience, problems, prospects, *NDTsHPZSU*, Kyiv, 257 p. (ukr).

8. Chorny V.S. (2013), Essence and key tasks of ideological work in the Armed Forces of Ukraine today, available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P2.
9. Krasnokutskiy O.V. (2015), *The Interdependence of political and legal consciousness: a problem of creation of state forming ideology*, Thesis for the degree of doctor of philosophical sciences after specialty 09.00.03 "Social philosophy and philosophy of history", Zaporizhzhia, 499 p. (ukr).
10. Lartsev V.S. (2002), Social and cultural determinants of personality formation, *Print Express*, Kyiv, 430 p. (rus).
11. Lola V.V. (2006), Ideological work of the state and the mechanisms of its realization, *The state and regions. Series: State administration*, 3, pp. 97-102 (ukr).
12. Smolianiuk V. (2000), Military power of Ukraine: Theoretical and methodological principles of forming and development (political science analysis of experience of 1990th), *VTOR "Perun"*, Kyiv, Irpin, 448 p. (ukr).
13. Samchuk Z.F. (2009), World view bases of social-philosophical research of ideology: problem of criteria and priorities of choice, Vol. 1, *ART-PRES*, Donetsk, 920 p. (ukr).
14. Samchuk Z.F. (2009), World view bases of social-philosophical research of ideology: problem of criteria and priorities of choice, Vol. 2, *ART-PRES*, Donetsk, 904 p. (ukr).
15. Trebin M.P. (2004), Army and society: social-philosophical analysis of cooperation in the conditions of transformation, *Publishing House of "INZHEK"*, Kharkiv, p. 404 (ukr).
16. Baranivskiy V.F. (2014), Ideologies and wars in the modern world: overview of current issues, *Philosophy and political science in the context of contemporary culture*, Vol. 8, pp. 7-11 (ukr).
17. Ministry of defense of Ukraine (2013), Conception of ideology of work in the Armed Forces of Ukraine, Approved by Decree of the Minister of Defense of Ukraine on February 5, 2013, available at: <http://rfs.in.ua/pro-zatverdjenya-polojennya-pro-narodoznachchuvstlicyu-u-zbr.html?page=44>.
18. Shevchenko M.M., Yefimova V.V. (2012), Military culture of Ukrainian society: problems and forming ways, *Announcer of the National university of defensive of Ukraine*, 6, Kyiv, pp. 323-328 (ukr).
19. Shevchenko M.M. (2007), Imaholohiya and problems of forming of military-political consciousness of Ukrainian society in the conditions of manipulation by historical information, *Military history*, 1-3, pp. 99-106 (ukr).
20. Shevchenko M.M. (2007), Philosophical-sociological aspects of forming of military-political consciousness of servicemen of the Armed Forces of Ukraine, *Philosophical-sociological and psychological-pedagogical problems of forming of personality of officer of the Armed Forces of Ukraine, Materials of scientific seminar (19.10.2007)*, NAOU, Kyiv, pp. 27-33 (ukr).
21. Shevchenko M.M. (2012), Motivational readiness of servicemen to the armed defense of Motherland, *State administration in the sphere of national security: reference dictionary-book*, NADU, Kyiv, pp. 219-220 (rus).

© Шевченко Микола

Надійшла до редакції 03.06.2016

УДК 261.7"2015/2016"

ШКІЛЬ СВІТЛАНА,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії

Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

РОЗВИТОК НАРАТИВНОГО СВІТУ РОСІЙСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я В КІНЦІ 2015 - НА ПОЧАТКУ 2016 РОКУ

У статті досліджено особливості трансформацій наративів сучасного офіційного російського православ'я у 2015-2016 роках. Наголошено, що в кінці 2015 й у 2016 році наратив "русского міра" патріарх Кирило і його оточення намагалися оновити за допомогою ідеалів "солідаризму". Ідеї "солідаризму" у ХХ столітті по-різному розвивалися в католицькому соціальному вченні та фашизмі. Речники РПЦ вбачають утілення ідеалів солідаризму в кращих проявах радянського менталітету. На думку автора, "солідаризм" у риториці патріарха Кирила і його оточення є засобом легітимізації російського націоналізму і реваншизму.

Ключові слова: православ'я; сучасність; церква; Росія; патріарх Кирило.

Актуальність теми. Ідеологія "русского міра" стала одним із дієвих засобів легітимації внутрішньої та зовнішньої політики Російської Федерації. Ця ідеологія виникла в середовищі світських інтелектуалів у 1990-ті й була активно розвинута РПЦ в останні двадцять років. Церковний варіант ідеології "русского міра" має яскраво виражений риторичний і наративний характер. Ос-

танними роками відбуваються радикальні зміни в наративному світі російського православ'я взагалі та в риториці, що стосується "русского міра", зокрема. Усі ці зміни є варіантами все нових ідейних обґрунтувань необхідності для росіян протистояння Заходу, містять системну критику засад внутрішньої та зовнішньої політики України. Церковний реваншизм усе більше стає